

ETICKÁ VÝCHOVA

PRO ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ ŠKOLY

Informace
pro zařazení etické výchovy
do školních vzdělávacích programů

Etické fórum České republiky, o. s.

OBSAH

Několik otázek místo předmluvy	3
1. Motivační úvaha úvodem	4
2. Od rámcového vzdělávacího programu ke školnímu vzdělávacímu programu	5
3. Projekt etické výchovy	7
3.1 Východiska	7
3.2 V čem spočívá projekt etické výchovy.....	8
3.3 Výchovný styl a metody	9
3.4 Doporučený průběh hodiny etické výchovy.....	11
3.5 Etická výchova a školní vzdělávací program	11
3.5.1 Vzdělávací obsah pro první stupeň.....	12
3.5.2 Vzdělávací obsah pro druhý stupeň.....	13
3.5.3 Vzdělávací obsah pro střední školy	15
3.5.4 Zásady etické výchovy	17
3.5.5 Podmínky pro realizaci	18
3.5.6 Využití obsahu etické výchovy v jiných vzdělávacích oblastech.....	18
4. Ohlasy pedagogů na kurz etické výchovy	19
5. Ohlasy žáku na etickou výchovu.....	22
6. O občanském sdružení: Etické fórum České republiky	24
7. Závěrem.....	25
Praktické pokyny.....	26

Několik otázek místo předmluvy

Podílíte se na zpracování školního vzdělávacího programu? Potřebujete k tomu další informace a pomoc?

Považujete za důležité, abyste vedle předávání znalostí ze vzdělávacího oboru měli také účinnou možnost rozvíjet osobnost a charakter žáků a studentů?

Jste přesvědčeni, že naše společnost a především mladá generace potřebuje kultivovat základní sociální, komunikační a osobnostní vlastnosti i dovednosti a že v tom škola může účinně pomoci?

Víte, že k tomu slouží právě *etická výchova*, která může být zařazena buď jako samostatný vzdělávací obor, nebo jako náplň průřezového tématu *osobnostní a sociální výchovy*?

Víte, že máte k dispozici úspěšnou a mezinárodně ověřenou metodu etické výchovy?

Víte, jak uvedené téma kvalifikovaně pojmut a s úspěchem vyučovat? Potřebujete radu, jak postupovat?

Víte, kde čerpat další informace? Víte, kde hledat pomoc kdykoliv později při pedagogické práci v této oblasti?

Víte, kdo nabízí kurzy výuky etické výchovy, akreditované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků?

Tato brožura bude pro vás spolehlivým návodem a startem k záslužné a úspěšné pedagogické práci. Správné rozhodnutí i radost a uspokojení z výsledků vám přejí

autoři

1. Motivační úvaha úvodem

*Když o sobě začne dítě smýšlet lépe,
určitě se to projeví na znatelně lepších výkonech ve škole.
Mnohem důležitější však je,
že začne mít větší radost ze života.*

„Velice se mi ulevilo, když jsem začala chápat, že mládí potřebuje více, než jen zvládnout učivo. Matematice rozumím a učím ji dobře. Myslela jsem si, že to stačí. Ale teď učím děti, ne matematiku. Přijímám skutečnost, že s některými se mi to daří jen částečně. Když teď už nemám potřebu znát všechny odpovědi, připadá mi, že jich nacházím více, než když jsem se snažila být na ně expert. Přivedl mě na to chlapec, který se jmenuje Eddie. Jednou jsem se ho zeptala, kde je příčina toho, že se proti loňsku o tolik zlepšil a chtěla jsem vědět, co si o tom myslí. Odpověděl: Protože teď, když mě učíte vy, mám se rád. Díky tomu jsem v životě nabrala nový směr.“

Učitelka, kterou cituje Everest Shostromová v knize „Člověk jako manipulátor“

Vážíme si těch, jež se starají o osamělé lidi nebo opuštěná zvířata. Celý svět zná matku Terezu, která se ujímala opuštěných, nejslabších v ulicích indické Kalkaty. Ovšem málokdo ví o drobných, a přece odvážných činech učitelů, kteří se ujímají osamělých dětských srdcí. Těch, jež pak s malým Eddiem mohou říci, že se konečně mají rádi, či mají pocit, že se s nimi počítá a že jejich existence má smysl.

Podobnou cestou se ubírá disciplína „Etická výchova“ podle profesora Roche-Olivara z Barcelony, Ladislava Lencze z Bratislavy a dalších. U mladé generace (a do budoucna také celé naší, zatím málo ukotvené, společnosti), řeší projekt etické výchovy rovněž další problémy, které nová doba ještě zvýraznila a vynesla na povrch.

Tyto skutečnosti nejsou nám pedagogům a vychovatelům v nejširším smyslu slova lhostejné. Máme společně pocit, že je třeba již konkrétně konat. Právě dnešek nám dává příležitost účinně do problému vstoupit. Nové pojetí školství, rámcové vzdělávací programy, práce na školních vzdělávacích programech – jsou šancí, kterou je nezbytné využít.

Tuto příručku přijměte jako příspěvek k vaší zodpovědné práci, jako nabídku pomoci a spolupráce.

Přejeme vám mnoho krásných chvil v pedagogické práci a radost z docílených výsledků.

Etické fórum České republiky

2. Od rámcového vzdělávacího programu ke školnímu vzdělávacímu programu

K Čemu je určen rámcový vzdělávací program?

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) tvoří pilíř reformované soustavy vzdělávání. Počátkem roku 2005 vstoupil v platnost školský zákon, který vytváří legislativní oporu pro RVP. Jeho zavedení změní roli žáků i učitelů. Vzdělávací reforma přenáší velkou část zodpovědnosti za obsah a kvalitu vzdělávání ze státní úrovně přímo na školy. Samy učitelské sbory si z jednotlivých vzdělávacích oborů uvedených v RVP vytvoří své vyučovací předměty, napíšou si jejich osnovy a podle nich budou vzdělávání ve své škole realizovat. Školy jsou ve smyslu nového školského zákona samostatnější, mohou uplatnit svůj tvůrčí přístup, ale mají větší zodpovědnost.

Škola vychází ze vzdělávacích oborů RVP, ale není povinna označovat předmět názvem tohoto oboru nebo názvem tradičního předmětu. Ten je možno libovolně zvolit. Nesmí se ovšem stát, aby se ztratil vzdělávací obsah. Např. etická výchova zcela odpovídá průřezovému tématu „osobnostní a sociální výchova“, jehož obsah je povinný a může být zařazena do školního vzdělávacího programu pod různými názvy předmětu. Etická výchova tak může být do nich začleněna, ale stejně může figurovat jako zcela samostatný předmět.

Ředitel Výzkumného ústavu pedagogického Praha, PhDr. J. Jeřábek, CSc. definoval smysl reformy ve školství takto: „Přinést vzdělávání nejen prakticky dětem užitečné, ale také takové, které jim pomůže porozumět sobě samým a hodnotám, které dávají životu v podmínkách konzumní společnosti hlubší smysl...Tím podstatným je, že současné vzdělávání mnohem více zdůrazňuje souvislosti, jde mu o rozvoj schopností a dovedností dětí více, než o násobení jejich vědomostí.“

Podstata reformy tedy není jen v přenosu kompetencí a odpovědnosti na úroveň školy, ale ke změně dochází především na úrovni cílů základního, resp. středoškolského vzdělávání.

Jaké jsou cíle rámcového vzdělávacího programu?

Soubor dovedností potřebných pro kvalitní život ve společnosti třetího tisíciletí je označován pojmem klíčové kompetence. Na úrovni základního školství jich bylo formulováno šest:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální

- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Podobné kompetence byly stanoveny pro vzdělávání středoškolské:

- Kompetence učit se a učit
- Kompetence řešit problémy
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské

Tyto kompetence jsou formulovány z hlediska žáka a popisují jeho očekávaný profil po ukončení daného stupně vzdělávání.

Uveďme si příklad výstupu z osvojení kompetence k řešení problémů:

- Žák vnímá problémové situace ve škole i mimo ni.
- Umí rozpoznat a pochopit problém.
- Přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách.
- Promyslí a naplánuje způsob řešení problému.
- Umí k tomu využít vlastní úsudek a zkušenosti.
- Vyhledá informace vhodné k řešení problému.
- Nachází jejich shodné, podobné i odlišné znaky.
- Vědomosti a dovednosti umí využít k objevení variant řešení.
- Nenechá se odradit nezdarem a je vytrvalý v hledání řešení.

Je pochopitelné, že ke klíčovým kompetencím nepovede jen prosté osvojení si určitého objemu informací, ale předpokladem je rozvoj volných, hodnotových a postojoyých stránek žáka jako neopakovatelného originálu - osobnosti, budování sebedůvěry a integrity jedince.

Získávání kompetencí vede nepochybně přes jiný způsob osvojování poznatků, než přes prostou frontální výuku, přes pasivní přijímání výkladu učitele, prostým memorováním textů a učebnicových definicí.

Vhodným způsobem k realizaci cíle je prožitková pedagogika, která vede přes osobní prožitek žáka k žádoucím postojům, jejich vytvoření, probuzení a upevnění, k vybudování jeho vlastního hodnotového systému. Skupinová práce, kooperativní učení, projektové vyučování, interaktivní metody výuky vedou zejména k rozvoji personálních a interpersonálních kompetencí žáka.

Ve školním vzdělávacím programu se tudíž musí objevit konkrétní předměty, jež obsahově odpovídají rámcovému programu; metodicky budou zpracovány tak, aby mu

odpovídaly také moderní výukové metody, které povedou k účinnému osvojení obsahu a k získání potřebných kompetencí. Škola tak má reálnou možnost zařadit do svého školního vzdělávacího programu etickou výchovu v dotaci 1 hodina týdně, tj. přibližně 33 hodin ve školním roce.

Etická výchova, ať již jako samostatný předmět či obsahová náplň předmětů jiného pojmenování, je v dalších částech popsána jak obsahově, tak i metodicky.

V oblasti gymnaziálního vzdělávání je etická výchova součástí výchovně vzdělávacího programu škol od r. 2006, pro základní školy je průřezovým tématem od r. 2010. Její obsah se tak stává povinnou součástí výchovně vzdělávacích programů škol.

3. *Projekt etické výchovy*

3.1 *Východiska*

Etická výchova se v poslední době dostává do středu pozornosti v řadě zemí. Všichni si uvědomují, že příliš liberální přístup v posledních letech k původním mravním principům společnosti, na kterých byla naše západní civilizace zbudována, má své nepřekročitelné meze. Ač to bylo od počátku prozíravým jasně, přesto došlo v mnoha zemích k postupné devastaci těchto principů a k nebezpečnému posunu do oblasti špatných mezilidských vztahů, nadměrného sobectví a egoismu, požívačnosti, konzumu bez hranic atd. V této atmosféře se oslabil dosud tradiční vliv rodiny na výchovu nové generace. V postkomunistických zemích vedlo opojení z nově nabyté svobody v devadesátých letech ke zvláště zřetelnému zhoršení.

Nemenším faktorem byla touha po rychlém růstu prosperity a zbohatnutí. Nové demokracie s obtížemi prosazují nepřekročitelnost morálních hranic, které určují, kdy je hmotný prospěch jedince legitimní a kdy jsou metody jeho nabývání naopak již nemravné nebo dokonce nezákonné.

Vedle toho došlo k potlačení vlivu tradičních strážců etických norem, jimiž byly církev, občanské spolky, sdružení i obecní pospolitosti, které se vyznačovaly spolehlivou vnitřní komunikací a tvorbou silného veřejného mínění.

Tyto změny nemohly zůstat bez důsledků na stav vědomí mládeže, na jejich vzájemné vztahy i na jejich charakterové zrání a na vztahy ke společnosti jako celku. Naopak, mladé zasahují tyto vlivy nejvážnějším způsobem. U mnohých současná situace ve společnosti způsobuje pocit ohrožení, frustrace, vlastní nedostatečnosti, jiné přibližuje k rizikovému až kriminálnímu chování. Proto v mnoha zemích pozorujeme pochopitelnou snahu věnovat mladé generaci zvláštní pozornost, posílit výchovné působení školy a mládežnických organizací jako kompenzaci nebo podporu mnohdy již zeslabeného vlivu rodiny. Projekt profesora Roberta Roche-Olivara z univerzity v Barceloně, je dnes již ověřený nejen v řadě evropských zemí a na Slovensku, ale i u nás. Ze zámoří připomínáme např. profesora Larry Nucci z Michiganské univerzity v Chicagu a jím prosazovanou výchovu k charakteru.

Projekt Roche-Olivarův, modifikovaný Ladislavem Lenczem, je v naší republice též rozpracován a s úspěchem realizován v pilotních školách. Pedagogové z Etického fóra ČR již více než 10 let školí na řadě míst učitele všech typů a stupňů škol a vychovatele dětí a mládeže formou dvouletého kvalifikačního akreditovaného kurzu v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Uvedená fakta nás opravňují se zárukou doporučit právě tento model školám k zařazení do jejich vzdělávacích programů.

V tomto duchu vyhodnotilo naši snahu také MŠMT, když opatřením ministryně školství ze dne 16. 12. 2009 rozšířilo Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání o doplňující vzdělávací obor etická výchova.

3.2 V čem spočívá projekt etické výchovy

Je revoluční ve výchovných cílech. Klasická pedagogika staví na individuální práci, projekt naopak na spolupráci. Dosavadní pedagogika se zaměřuje na slušné chování a disciplínu - za dobré se považuje dítě, se kterým nejsou problémy. Etická výchova podle projektu Roberta-Roche Olivara upřednostňuje prosociálnost, kooperativnost, cit pro druhé. Naše klasická škola hodnotí především individuální práci. Nemotivuje ke spolupráci a neučí tomu, přestože rodinný, společenský, politický i ekonomický život je na ní založen. Jednou z příčin krize rodiny, konfliktů na pracovištích, špatné funkce ekonomického či politického systému je právě nedostatek schopnosti pracovat v týmu. Neumíme to, protože nás tomu nikdo nikde nenaučil. Etická výchova proto rovněž usiluje tuto mezeru zaplnit.

Za cíl etické výchovy se označuje prosociálnost. Prosociální je takové jednání, jež přináší prospěch druhé osobě nebo skupině osob, které nevyplývá ze striktní povinnosti a není provázeno očekáváním jakékoli formy odměny.

Hlavní aktivity a dovednosti jsou směřovány k tomuto cíli, který díky své konkrétnosti má mimořádnou motivační sílu. Výstižně ji charakterizuje A. de Saint Exupery: „Chceš-li stavět loď, nemusíš nutit muže, aby připravili dřevo, nemusíš jim rozdělit práci. Stačí v nich probudit touhu po nekonečném moři.“

Etická výchova nejdříve probouzí a rozvíjí dispozice, schopnosti a způsobilosti, které navozují a ulehčují prosociální chování. Současně upevňuje pozitivní charakterové vlastnosti každého jednotlivce. Poté žáka postupně přivádí k prosociálnímu chování.

Autor projektu etická výchova - profesor Roche-Olivar - navázal na výzkumné práce světových psychologů a uskutečnil souhrnný výzkum faktorů, které podmiňují a podporují žádoucí chování. Spolu s Ladislavem Lenczem zařadil do programu výchovy faktory, které se ukázaly významné z hlediska prosociálního chování a doplnil je dalšími náměty.

Hlavní oddíly jeho programu jsou:

- Komunikace, pozdrav, otázka, odpověď, poděkování, objasnění, omluva.
- Důstojnost lidské osoby. Sebepoznání, sebezpřijetí. Pozitivní hodnocení sebe (self-esteem). Poznávání svých silných stránek formou her. Rozlišování dobra a zla.

- Pozitivní hodnocení druhých. Pochvala. Úcta k druhým, postoj k nemocným, postoj ke starým lidem.
- Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úloh, hry a úlohy pro rozvoj tvořivosti. Hádanky, koláže, doplnění obrazců, dokončení příběhů. Kresba, vnímání hudby. Přijetí rozhodnutí atd.
- Vyjadřování vlastních citů a jejich usměrňování.
- Interpersonální a sociální empatie (vcítění do myšlenek, stanovisek a pocitů druhých nebo jiných sociálních skupin).
- Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
- Empatie
- Reálné a zobrazené vzory (literární, mediální, ale také vzory z reálného života).
- Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
- Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita. Sociální problémy. Ochrana přírody a její etické aspekty.

Aplikační témata:

- Vztahy v rodině.
- Sexuální etika.
- Etické otázky ekologie.
- Vztah k ekonomickým hodnotám. Vztah k práci.
- Vztah k duchovním hodnotám.
- Vztah k lidem odlišných názorů.
- Vztah k médiím.

Zařazením těchto aplikačních témat se tento program stává více než výchovou k prosociálnosti. Je programem etické a osobnostní výchovy.

3.3 Výchovný styl a metody

Etická výchova předpokládá specifický výchovný styl, přístup a vztah učitele k žákům. Její účinnost značnou měrou závisí právě na tomto specifickém vztahu. V jiných předmětech lze dosahovat dobré (i když ne optimální) studijní výsledky s jiným přístupem, např. autoritativního. Etická výchova znamená především určitý vztah k žákům - radostný, partnerský a přátelský, ovšem náročný a ve svých požadavcích důsledný, a proto při ní nelze uplatnit autoritativní metody.

Základní pravidla výchovného stylu etické výchovy:

1. Vytvořme z třídy výchovné společenství.

2. Přijměme dítě takové, jaké je a projevujme vůči němu přátelské city.
3. Připisujme dětem pozitivní vlastnosti, zejména prosociálnost, vyjadřujme pozitivní očekávání.
4. Formulujme jasná a splnitelná pravidla hry.
5. Reagujme na negativní jevy klidným poukázáním na jejich důsledky (induktivní disciplína).
6. Nabádejme, je to osvědčený prostředek výchovy. Vybízejme je k pozitivnímu chování.
7. Odměny a tresty používejme opatrně.
8. Zapojme do výchovného procesu i rodiče.
9. Buďme nositeli radosti.

Každodenní zkušenost pedagogů ukazuje, že odevzdávat vědomosti lze i se zamračenou anebo přísnou tváří, ale získat si srdce žáků a vychovávat je k přátelství a spolupráci je možné jen s přátelstvím a radostným úsměvem.

Výchovné metody etické výchovy žáky zaujmou a současně nenásilně nasměrují k dosažení výchovných cílů v souladu s výchovným programem.

Etická výchova využívá širokého spektra metod a technik, zejména těch, které jsou blízké konkrétnímu pedagogovi.

Několik příkladů:

- Zaznamenávání scén z televizních filmů
- Shromažďování novinových článků
- Interview s rodiči nebo jinými osobami
- Záznamy pozorování
- Vedení deníku
- Psychohry
- Rodinné posezení u televize
- Projektové vyučování
- Práce s obrazem, práce s hudbou
- Skupinová spolupráce
- Dramatizace
- Strukturované drama
- Metody obrazově projektivní atd.

3.4 Doporučený průběh hodiny etické výchovy

(L. Lenczem modifikovaný model podle R. Roche Olivara)

Etická výchova využívá moderních pedagogicko-psychologických metod, které poskytují zkušenost a umožňují vytvořit si vlastní úsudek. Děti se učí z vlastního prožívání a zážitků, které potom přirozeným způsobem ovlivňují jejich postoje a chování - zážitkové učení.

Učitel zůstává v pozadí, hlavní úlohu má v tom, že vytvoří prostředí, kde děti mají o čem uvažovat, diskutovat, kde si mohou hrát a experimentovat.

Cesta žáků k přijetí předkládané hodnoty nebo způsobu chování má čtyři stupně:

1. Vnímání a senzibilizace - zcitlivění se pro konkrétní téma (emocionální; rozumové).
2. Hodnotová reflexe - dát prostor dětem, aby řekly, jak dané téma vnímají ony.
3. Návčik ve třídě - konkrétní návčik sociální dovednosti, zručnosti a opět druhá reflexe.
4. Reálná zkušenost a propojení se skutečným životem - (zevšeobecnění a transfer) - návčik. Zkusíme aplikovat v běžném životě (v rodině, na ulici, mezi kamarády). Propojenost bodů 3 a 4 je důležitá.

3.5 Etická výchova a školní vzdělávací program

Při porovnání cílů vzdělávání, klíčových kompetencí a obsahu jednotlivých oblastí s projektem etické výchovy zjistíme, že nejen korespondují, ale v některých oblastech etická výchova kompetence dále rozvíjí. Byla by velká škoda takového projektu nevyužít.

Existuje více možností, jak začlenit etickou výchovu do výchovně vzdělávacího plánu školy:

- Jako samostatný předmět etická výchova. (Kombinace s jinou oblastí specifickou pro naši školu - etická výchova a multikulturní tolerance apod.).
- Využití obsahu etické výchovy v oblastech, které nejvíce korespondují se vzdělávacími obsahy Člověk a jeho svět, Člověk a společnost: občanská výchova, rodinná výchova, osobnostní a prosociální výchova (průřezové téma).

Výchovný styl etické výchovy se prolíná do všech předmětů a výchovně vzdělávacích celků.

Pozn. Etická výchova se jako samostatný vzdělávací obor realizuje na 1. stupni v oblasti Člověk a svět, na 2. stupni v oblasti Člověk a společnost.

3.5.1 Vzdělávací obsah pro první stupeň

Vzdělávací obsah se na 1. stupni dělí na dvě období.

Očekávané výstupy - 1. období:

Žák:

- Si osvojí oslovování křestními jmény, pozdrav, úsměv, naslouchání, jednoduchá komunikační pravidla ve třídě, poděkování, omluvu, podání ruky, přiměřenou gestikulaci.
- Zvládá základní prvky sebeúcty a úcty k druhým.
- Zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky.
- Vyjadřuje city v jednoduchých situacích.
- Uplatňuje tvořivost při společném plnění úkolů.
- Učí se reflektovat situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc.

Očekávané výstupy - 2. období:

Žák:

- Vnímá zrakový kontakt, mimické vyjadřování, posturologii, očisťuje verbální komunikaci od hrubých výrazů, umí položit otázku.
- Uvědomuje si své schopnosti a silné stránky, utváří své pozitivní sebehodnocení.
- Umí se těšit z radosti a úspěchu jiných, umí vyjádřit účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách.
- Identifikuje základní city, umí vést rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí.
- Jednoduchými skutky uplatňuje tvořivost v mezilidských vztazích především v rodině.

Učivo

Základní komunikační dovednosti:

- Komunikace při vytváření výchovného kolektivu - představení se, vytvoření základních komunikačních pravidel kolektivu, zdvořilost, otevřená komunikace.
- Základní prvky verbální komunikace v mezilidských vztazích - pozdrav, otázka, prosba, poděkování, omluva.
- Základy neverbální komunikace - seznámit se s možnostmi neverbální komunikace, postoje, mimika, zrakový kontakt, gesta, podání ruky.

- Komunikace citů - identifikace a vyjádření základních citů, vyvolat city spokojenosti, zvládání jednoduchých citů, vyjádření sympatie.
- Pozitivní hodnocení sebe a druhých.
- Sebepojetí - sebepoznání, sebehodnocení, sebepřijetí, sebe prezentace, podpora sebeoceňování.
- Pozitivní hodnocení druhých - v běžných podmínkách, projevení pozornosti a laskavosti, vyjádřit uznání, účinnost pochvaly, připisování pozitivních vlastností druhým, správná reakce na pochvalu.
- Akceptace druhého - zážitek přijetí pro každé dítě, nácvik přátelského přijetí, umět odpustit, pomocí empatie předpokládat reakci druhých.

Tvořivost a základy spolupráce:

- Tvořivost v mezilidských vztazích - vytváření prožitků radosti pro druhé, společné plnění úkolů, nemít strach z neznámého řešení úkolu a nebát se experimentovat.
- Schopnost spolupráce - radost ze společné činnosti a výsledku, vyjádření zájmu, základní pravidla spolupráce.
- Elementární prosociálnost - darování, ochota dělit se, povzbuzení, služba, vyjádření soucitu, přátelství.

3.5.2 Vzdělávací obsah pro druhý stupeň

Očekávané výstupy

Žák:

- Uznává velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu.
- Analyzuje a vyhodnocuje empatii v kolektivu, rozlišuje kognitivní a vytváří si zdravé sebevědomí i emocionální složku empatie.
- Nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, umí neagresivním způsobem obhájit svá práva
- Identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory.
- Umí spolupracovat i v obtížných sociálních situacích.
- Je vnímavý k celosvětovým sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností je řeší.
- Učí se analyzovat etické aspekty různých životních situací.

Učivo

Důstojnost a identita lidské osoby:

- Úcta k lidské osobě - lidská práva, zdroje lidských práv, svoboda, rovnost, potenciality člověka.
- Jedinečnost a identita člověka - rozvoj sebevědomí, hodnotová orientace, rozvoj sebeovládání a morálního úsudku, úvahy nad mravními zásadami.

Asertivní chování:

- Asertivní chování - přijatelný kompromis, konstruktivní kritika, přijetí pochvaly, požádání o laskavost, stížnost, zeptat se proč, realizace svých práv.
- Asertivní práva, asertivní techniky - ujasnit asertivní práva, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních technik.
- Fair play - zdravá soutěživost, dodržování pravidel hry, asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích.

Reálné a zobrazené vzory:

- Pozitivní vzory versus pochybné idoly.
- Podpora pozitivního působení televize a médií.
- Já - potenciální vzor pro druhé.

Iniciativa a komplexní prosociálnost:

- Iniciativa ve ztížených podmínkách - pozitivní formulace problému, pomoc anonymnímu člověku, veřejná osobní angažovanost.
- Bída světa - všeobecná informovanost.

Aplikovaná etická výchova:

- Sexuální zdraví - zodpovědný vztah k sexualitě, mládí - příprava na lásku, sexuální identita.
- Rodina - poznání vlastní rodiny a jejích pravidel, práva a povinnosti v rodině, role v rodině, formulovat nevyslovená pravidla a očekávání, hodnota rodiny, zlepšení atmosféry v rodině.
- Duchovní rozměr člověka - obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorem, humanita.
- Ekonomické hodnoty - rozumné nakládání s penězi, zájem o otázky národního hospodářství, vztah mezi ekonomikou a etikou.
- Ochrana přírody a životního prostředí - úcta k životu ve všech jeho formách, citový vztah člověka k přírodě, vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody, zodpovědnost za životní prostředí.

3.5.3 Vzdělávací obsah pro střední školy

Očekávané výstupy:

Žák:

- Se stává mravně zodpovědným člověkem ve smyslu pozitivní hodnotové orientace.
- Pomáhá budovat harmonické vztahy v rodině, na pracovišti, mezi společenskými skupinami, mezi národy.
- Si vytvoří vlastní názor a osvojí si přiměřené etické postoje a chování a vytvoří pevné základy pro přijetí etických hodnot.
- Získává prosociálnost, prosociální chování. (Prosociální chování je zaměřeno na pomoc ve prospěch jiných osob, skupin nebo společenských cílů bez očekávání aktuální odměny.

Charakteristické znaky tohoto chování jsou:

1. Chování ve prospěch druhého nevyplývající z jeho služební povinnosti.
 2. Chování bez očekávání protislužby nebo vnější odměny.
 3. Chování, které nenaruší identitu subjektu.
- Získává zručnost psychosociálních dovedností (komunikace, pozitivního hodnocení sebe, pozitivního hodnocení druhých, tvořivosti, iniciativy, komunikace citů, empatie a asertivity) a působení faktorů reálných a zobrazených vzorů ve shodě s obecnými cíli a kompetencemi, které jsou vymezené rámcovým vzdělávacím programem.

Učivo

Komunikační dovednosti a empatie:

- Rozvíjení verbální a neverbální komunikace.
- Nácvik aktivního naslouchání.
- Osvojení otevřené komunikace při zachování ohleduplnosti.
- Umět identifikovat a vyjádřit svoje city.
- Učit se kultivovaným způsobem vyjádřit city a umět je usměrňovat.
- Rozvíjet empatické pochopení myšlenek a citů druhého, které právě prožívá.
- Umět se vžít do celkové situace druhého.
- Rozvíjet sociální empatii.

Pozitivní hodnocení sebe a druhých:

- Rozvíjet úctu k důstojnosti lidské osoby.

- Uznáním dobrých vlastností druhých překonat antipatii.
- Umět odpustit.
- Umět konstruktivně kritizovat.
- Naučit se přijmout zpětnou vazbu svého chování a žádat o ni.

Tvořivost a iniciativa:

- Rozvoj představivosti a fantazie.
- Využívat tvořivé myšlení v oblasti mezilidských vztahů.
- Uplatnit tvořivost při řešení problému.

Asertivní Chování:

- Umět uplatnit asertivní práva.
- Schopnost bránit se manipulaci jednotlivce i skupiny.
- Nácvik dalších asertivních technik, uplatnit asertivitu při jednání.

Reálné a zobrazené vzory:

- Identifikovat se s prosociálními veřejnými vzory.
- Odhalování negativních modelů.
- Učit se analyzovat a hodnotit předkládané programy v médiích (neopomenout internet).
- Zamyslet se nad životním stylem mého vzoru a nad mými hodnotami.

Komplexní prosociálnost:

- Ověřit si schopnost spolupráce i ve ztížených podmínkách.
- Prosociální chování ve všeobecnosti: dávání, pomoc, dělení se, přátelství.
- Senzibilizace pro otázky sociální etiky, příklady komplexní prosociálnosti.
- Rozvíjení porozumění ve vztahu k etnickým skupinám a národnostním menšinám, k osobám na okraji společnosti (bezdomovci, drogově závislí), prevence nebo oslabení negativních postojů k nim.
- Aktivní účast na prosociálních akcích nevládních organizací, obcí nebo měst.

Aplikovaná etická výchova:

- Podpořit vědomou volbu hodnot, pochopit pojem a význam ctnosti, podpořit interiorizaci mravních zásad, pochopit pojem svědomí a jeho rozvoj, uvědomit si historickou souvislost ve vývoji etického myšlení.
- Ekonomické hodnoty - adekvátní umístění ekonomických prostředků v žebříčku hodnot, vyzbrojit studenta proti neseriózní reklamě, uvést studenty do světa hospodářských vztahů, aby uměli samostatně odhadnout, jaké akce jsou

schopni, jak ji uskutečnit a aby uvažovali o jejím etickém aspektu, vzbudit zájem o otázky národního hospodářství, o vztahy mezi ekonomikou a etikou, etické aspekty volby svého povolání, učit se respektovat společné a soukromé vlastnictví.

- Rodina - pomáhat dospívajícímu poznat svou rodinu a pravidla, které v ní platí, vést ke zralému způsobu vyrovnání se s nedostatky svých rodičů a eventuálními zklamáními se v nich, pomáhat pochopit mimořádný význam hodnot rodiny i přes její nedostatky (prezentovat hodnoty manželství a rodiny), vést studenty k spoluzodpovědnosti za vztahy v rodině a možnosti jejich zlepšení.
- Život, zdraví, zdravý životní styl - život a ochrana života, zdraví a zdravý životní styl, závislosti.
- Manželství a rodičovství - ujasnit si podstatu a vlastnosti lásky, nehledat pochybné náhražky lásky, (zaujmout správný postoj k některým formám sexuálního uspokojování), rozvíjet pocit zodpovědnosti za partnera, vědomě se připravovat na manželství a založení rodiny.
- Lidské hodnoty - hudba, výtvarné umění, činnostní hodnoty.
- Duchovní rozměr společnosti (náboženství a sekty), připravit podmínky pro překonání napětí mezi lidmi, která mohou pramenit ze světónázorového rozdílu, přispět k porozumění, úctě, toleranci vůči nábožensky založeným lidem, úloha křesťanství a judaismu ve vývoji evropské civilizace, seznámení s hodnotami biblické tradice, vztah mezi orientálními náboženstvími a evropskou kulturou, poskytnout základní informaci o sektách a předcházet jejich destruktivnímu působení.
- Environmentální výchova - vnímat krásu přírody všemi smysly, pochopit závislost přírody na lidské činnosti, etické aspekty ochrany přírody.
- Odborné střední školy doplňují v oboru aplikované etické výchovy specifická a odborná témata své profese tak, jak stanoví vznikající rámcový vzdělávací program odborných škol. Odborná působnost jednotlivých škol vyžaduje začlenění také profesní etiky, která odpovídá požadavkům zaměření odborné školy a svým obsahem rozvíjí způsobilost absolventů k vykonávání odborné profese kvalitně a kompetentně.

3.5.4 Zásady etické výchovy

Jednotlivé části projektu etická výchova jsou v oblasti programu volně navazující. Jejich posloupnost (např. sdílení citů předchází téma pozitivního hodnocení) jsou nenáhodně na ověřené praxi mnoha pedagogů.

Specifikem projektu etická výchova k prosociálnosti je právě dosažení určitého cíle: tedy spolupráce, tolerance, přátelské atmosféry, který je přítomný v každé aktivitě. Je prioritou při osvojování dovedností, které jsou součástí programu etické výchovy.

Dlouholeté zkušenosti s etickou výchovou potvrdily výhody dodržování určitých zásad. Nejtypičtější z nich je sezení v kruhu. Kruh obsahuje spoustu symbolů: všichni jsme si rovni, každý zde má své místo, vytváří uzavřenou a tím i bezpečnou skupinu. Učitelé vymezuje jeho role v etické výchově, kterou je role moderátora, protože oživuje činnosti, podněcuje k přemýšlení, novým formulacím, k reakcím a usměrňuje žáky k dosažení cíle. Další zásadou je úcta k názoru druhého. Každý vyslovený názor ve skupině je dobrý ne pro svůj obsah, ale pro ochotu sdílet se. Proto nehodnotíme, ale vybízíme k dalším názorům. Informace ze skupiny se nevynáší (ani do sborovny!). Tato diskrétnost buduje prostředí důvěry, které žáci umí ocenit. Nenuťme žáky k práci při aktivitách, pokud se nechtějí zapojit. Nestává se to často. Spíše je vhodně motivujme a střední intenzitou vybízíme. Etická výchova je pedagogický program, nezaměňujeme ji s psychoterapeutickým působením.

3.5.5 Podmínky pro realizaci

Pro realizaci průřezového tématu etická výchova doporučujeme zařadit jednu hodinu týdně. Postavení předmětu v učebním plánu se ponechává na řediteli a konkrétní potřebě školy.

Pro efektivní využití tohoto tématu doporučujeme, aby byl učitel kvalifikovaně připraven, nejlépe v rámci akreditovaného dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

3.5.6 Využití obsahu etické výchovy v jiných vzdělávacích oblastech

Tvorba školního vzdělávacího programu dává možnost seskupovat jednotlivé obsahy do celků. Když tímto způsobem porovnáme obsahy rodinné a občanské výchovy, nejen že se vytvoří prostor pro etickou výchovu, ale ještě najdeme mnoho shodných témat. Takto vzniklý prostor můžeme využít právě k získávání sociálních dovedností, reflektování hodnot a nácviku pozitivního chování. Výhodou je, že nemusíme navyšovat počet hodin.

V průřezových tématech je uplatnění obsahu etické výchovy široké. Prostor pro využití obsahu etické výchovy dává také průřezové téma osobnostní a sociální výchova, které rozšiřujeme o prvek prosociálnosti a některé potřebné psychosociální dovednosti, např.: tvořivost v mezilidských vztazích, komunikaci, empatii, asertivitu a pozitivní hodnocení druhých.

4. *Ohlasy pedagogů na kurz etické výchovy*

- Kurz mě určitě obohatil v oblasti psychologie, společenského chování a v zamyšlení se sama nad sebou. Rozšířil mé vědomosti z oblasti etiky a utvrdil mě v tom, že na sobě musím stále pracovat - učit se a prohlubovat správné prosociální chování.
- Kurz mě obohatil o spoustu praktických zkušeností a dovolil mi seznámit se s mnoha skvělými lidmi.
- Kurzy mne obohatily a názorově posunuly. Především mne obohatily o to, co používám v hodinách etické výchovy. Dále jsem získala materiál, který je vhodný pro každodenní práci: v třídních hodinách, v rodinné výchově, estetické výchově a při tvorbě ŠVP.
- Nastartoval zkvalitnění mé pedagogické práce. Důležitý je pro mne i jeho přínos do osobního života.
- Kurz mi otevřel nové pohledy na řešení situací. Být více tolerantní - a s tím jsem získala související poznání: Brát člověka takového, jaký je.
- Navázala jsem nová přátelství, což je pro mne velice obohacující. V profesi se mi nade vše osvědčily aktivity (učení se prožitkovou metodou), jež využívám stále častěji ve svých hodinách, při kterých se etickou výchovou zabývám nepřímo - nevyučuji totiž občanskou nauku. Mnohem intenzivněji si uvědomuji absenci etického působení na mládež z hlediska skladby výukových předmětů; chci přispět k nápravě.
- Kurz mi umožnil poznat lidi „stejně krevní skupiny“, posílil moji motivaci pro vlastní práci. Ujasnila jsem si své cíle a výchovné směřování v práci s mladými lidmi, získala jsem prožitky nového druhu - prožitky své i lidí ve skupině. Osvojila jsem si teoretický podklad pro praxi; ujistila jsem se, že je to moje „parketa“; kurz mi dal chuť dál pracovat s dospělými a dětmi, podpořil zvědavost a zájem dál studovat, hledat zdroje, literaturu. Didaktika lektorů obohatila moje „spektrum“. Zajímavé bylo poznat kolegy pedagogy „z druhé strany“ - jako žáky.
- ...znovu jsem se našel...
- Kurz etické výchovy - to byly dva roky, kterých rozhodně nelituji. Bylo to setkání s lidmi, kterým jde o stejnou věc, otevřel mi cestu k přirozenému navázání vztahů a sympatií. Poskytl množství docela hlubokých zážitků v rozhovorech a aktivitách, dal mi motivaci pro pedagogickou práci. Poskytnul mi přesvědčení, že v „marastu doby“ se nemusím jen nečinně utápět, ale že je zde řešení.
- Všechno, co jsem získala v kurzech, lze každodenně uplatnit - a to nejenom v práci, ale i v soukromém životě.

- Přinesl mi zjištění, že Rocheho projekt funguje; přivedl mne k hlubšímu poznání sebe sama. Byla to příležitost seznámit se s praktickými dovednostmi z různých probíraných oblastí, které mi pomáhají ve vztazích a jsou i přínosem i mému okolí.
- Vše, co jsem získala v kurzech, se stalo součástí mé práce. Velice mě obohatily.
- Tento kurz mne zbavil trémy a nejistoty při předstupování před žáky a rodiči...
- Získala jsem kamarádky, větší radost ze života, chuť učit, sílu provázet jiné těžkými situacemi a větší sebevědomí. Naučila jsem se, že mám právo být šťastná (ne na úkor jiných) a že mám ve svých rukou klíč k tomu svému štěstí.
- Pochopila jsem, že se chci a potřebuji snažit, alespoň o trošku změnit svět k lepšímu...
- Bezvadná skupinová práce v kurzu mě obohatila nejen o vztahy. Bylo to výborné!
- Kurz mi značně pomohl v mém osobním životě. Ukázal mi také možnosti a šance, jak udělat svět i druhé lidi šťastnějšími, upozornil na řešení problémů, jak pomáhat dětem i dospělým, jak představit hodnoty v životě. Určitě mě nasměroval dále...
- V kurzu jsem se seznámila s novými lidmi, byl pro mne praktickou pomocí při práci se skupinou dětí a došla jsem k poznání, že musím hlavně pracovat sama na sobě.
- Kurz mi dal nové přátele, získala jsem nové nápady pro praxi učitele, uvědomila jsem si své možnosti. Získala jsem nové vědomosti, zkušenosti, návyky a nový (trochu citlivější) pohled na žáky. Přesvědčila jsem se, jak podstatná je hra ve výuce. Povzbudivý byl i příklad lektorů.
- Kurz mě seznámil s pojmy, které jsem neuměla pojmenovat, i když jsem znala jejich náplň. Uvedl mě do základů etické výchovy a širokého záběru tohoto projektu. Umožnil mi, jak prostřednictvím zážitkových metod poznávat a srovnávat reakce lidí na různé situace, jak přijímat jejich názory, jejich zkušenosti a konfrontovat je se svými. Kurz mě donutil myslet - i když to někdy „bolelo“; trénink mozku nikdy není na škodu.
- Mnohé podněty z kurzů uplatňuji nejenom v hodinách etické výchovy, ale i ve volnočasových aktivitách a v práci s rodinami jako celkem.
- Kurz mě přivedl k mnohem větší otevřenosti k ostatním lidem. Uvědomila jsem si, co znamená pojem „etická výchova“. Znamenal pro mne vnitřní obohacení a dával mi příležitost dělit se s druhými o pocity, dojmy a prožitky. Byla to nejenom příležitost naučit se aplikovat etickou výchovu v praxi; ale také se seznámit s novými a zajímavými lidmi a získat nové zkušenosti.
- Kurz měl vliv na moji osobnost - obohatil mě jak v teorii, tak pro praxi. Ovlivnil i moji práci; umožnil mi chápat řadu jevů a souvislostí spojených s výchovným společenstvím, vývojem a etapami ve skupině apod. Získal jsem podnět pro

způsob, jak předcházet patologickým jevům ve společnosti dětí a transfer tohoto vlivu do dospělosti.

- Co mi kurz dal? Trochu něco jiného, než jsem původně chtěla. Čekala jsem, že se tu naučím pracovat se třídou jiným způsobem. Ale ve skutečnosti jsem si nakonec odnesla i propracovaný metodický a tematický systém. Nové metody (hry). Ujasnila jsem si mnohá témata.
- Kurz mi dal řadu teoretických poznatků o etice, psychologii a výchově. Ukázal mi možnosti přístupu k dětem. Líbilo se mi, že je ucelená soustava prvků a postupů, které jsem intuitivně tušil nebo o nich četl, ale teď je mám pěkně uspořádané. Měl jsem možnost setkat se s jinými učiteli, než na jaké jsem byl zvyklý. Kurz mi připomněl některé důležité otázky o životě a výchově.
- Bylo to příjemné setkávání s lidmi, procvičování komunikace a poznání super systému pro etickou výchovu. Rád jsem poznal nové tváře.
- Kurz mi přinesl: nové nápady pro praxi (zajímavé aktivity), získal jsem nové přátele a příjemné zážitky z obou soustředění. Dal mi možnost konfrontovat moje zkušenosti z činnosti s dětmi se zkušenostmi kolegů ve skupině. Povzbuzující byl příklad lektorů v prosociálním chování i jejich nasazení.
- V kurzech jsem si ujasnila, že etikou musím začít žít já sama; to znamená začít u sebe a ve vlastní rodině a potom se svými žáky.

5. Ohlasy žáku na etickou výchovu

- Je to můj nejoblíbenější předmět. Cítím se volně a svobodně.

7. třída

- Myslím, že nám dává mnoho. Poprvé jsem přemýšlel o tom, že i já budu jednou otcem a co to bude znamenat.

8. třída

- Život má velkou hodnotu, a to život každého. To mne zaujalo nejvíc.

9. třída

- Chtěli bychom mít týdně víc hodin. Klidně bychom přišli i kterékoliv odpoledne. Tyto hodiny stojí za to.

Žáci 6. třídy

- I když jste učitelka, jste moje opravdová kamarádka. Až vyjdu ze školy, bude mi smutno...

9. třída

- Člověk by se měl snažit něčeho dosáhnout a v těchto hodinách se mi zdá, že dokážu najít to, co potřebuji.

8. třída

- Pomohlo mi to, že člověk poznává druhé jinak. Všichni máme své problémy a strachy.

8. třída

- Musel jsem se spřátelit, i když jsme byli pohádaní. Prostě nešlo dál být naštvaný, když se máme bavit o takových věcech...

7. třída

- Píšu Vám, protože si jsem jistá, že mne pochopíte a dokážete pomoci.

Z dopisů 6. a 8. třídy

- Potřebuji se poradit. Je to velký problém, který jsem nikomu neřekl.

8. třída

- Nejvíc mne zaujalo, že můžeme mluvit i o takových věcech, jako jsou potraty a necítím se při tom trapně. Toto téma mne zaujalo nejvíc...

9. třída

- Nejlepší se mi líbí hodina otázek a odpovědí. Můžu se zeptat, na co chci a je při tom švanda.

7. třída

- Najednou mi došlo, co nedělám dobře a proč... Ted' už to zvládnou.

8. třída

- Když jste nám vyprávěla o tom, že nemáme brzy pohlavně žít, měla jsem vztek a myslela jsem si, že jste staromódní. Moc jsem o tom přemýšlela a dnes vím, že máte pravdu.

9. třída

- Napadlo mě, že si přece jen drogu někdy zkusím. Ted' už vím, že by to byla hloupost. S některými věcmi se nedá hrát.

7. třída

- Etická výchova nám pomáhá, abychom se tolik nehádali...

Když se budeme méně hádat, bude na světě méně válek...

Když bude méně válek, budeme šťastnější....

7. třída

- Některé věci mi došly. Žil jsem svůj život jenom „jako“, u televize, počítače a tak Pochopil jsem, že na to mám jít jinak. Jde taky o skutečné vztahy a opravdové kámoše.

9. třída

- Říkal jsem si, že láska a přátelství jsou „kecy“, stejně to nefunguje. Rozhodl jsem se to zkusit, dát tomu šanci.

9. třída

6. O občanském sdružení: Etické fórum České republiky

„Etické chování člověka je třeba účinně založit na soucitění, výchově a sociálních vztazích. Buďto lidstvo přijme novou etiku, anebo nebude.“

Albert Einstein

„První věc, kterou je národu třeba, je duchovní pořádek a uznání, že zlo je zlem. Je to boj o duši národa.“

Ferdinand Peroutka

Počátky iniciativ, vedoucích ke vzniku Etického fóra, sahají do roku 1999. K ideálům občanské společnosti se otevřeně přihlásilo svou veřejnou prezentací v Betlémské kapli v Praze v květnu téhož roku a v prosinci bylo zaregistrováno jako občanské sdružení a záhy na to - po ustavujícím sněmu v Akademii věd, zahájilo činnost.

V duchu evropské kultury a euroatlantické civilizace podporuje aktivity, prosazující etiku a etické jednání ve společenském životě i v ostatních oblastech lidské činnosti. Podporuje prosazování a dodržování lidských práv a občanských svobod i občanské odpovědnosti. Usiluje o prosazení etiky v podnikání, médiích, ve veřejné správě a v dalších oblastech. Zejména usiluje o prosazení etické výchovy dětí a mládeže, iniciuje a prosazuje vstup etické výchovy do škol a pomáhá výchovou v rodině.

K dosažení uvedených cílů organizuje konference a semináře, organizuje specializované odborné sekce, vydává informační a metodické materiály apod.

Od samého počátku vidí EF ČR své hlavní poslání ve výchově a pozitivním ovlivnění vývoje mladé generace prostřednictvím školy a jejího působení, i když nikterak nepodceňuje úlohu rodiny. Proto Fórum odzkoušelo a přijalo v zahraničí zavedený projekt etické prosociální výchovy podle profesora Roberta Roche Olivara (viz kapitoly 3, 4 a 5). K tomu cíli již nejméně pět let organizuje v rámci dalšího vzdělávání pedagogů na řadě míst republiky dvouleté kurzy etické výchovy pro základní a střední školy, akreditované MŠMT ČR. Kurz je vhodný jako příprava pedagogů pro práci v nové koncepci rámcově vzdělávacího programu v rámci samostatného předmětu a k naplnění průřezového tématu osobnostní a sociální výchovy. Je založen na prožitkové pedagogice a úspěšně využíván v řadě zemí. Lze jej doporučit také pracovníkům s mládeží i z mimoškolních oblastí a všem, kdo chtějí prožívat radost ze své výchovné práce. V kurzech nabývají frekventanti znalosti a dovednosti, potřebné k uplatnění etické výchovy na školách i detailní informace pro sestavení školních vzdělávacích programů.

Při realizaci kurzů EF ČR využívá odborné spolupráce s Univerzitou Hradec Králové, CMTF UPOL a s Metodickým centrem v Bratislavě.

Etické fórum vítá každou pomoc a iniciativu, náměty i materiální pomoc. Nabízí členství všem, kdo se chtějí podle svých možností angažovat pro etiku a regeneraci společnosti. Máme za to, že je účelné, aby se lidé podobného smýšlení spojili a organizovali za ušlechtilými cíli.

7. Závěrem

Tato stručná informační brožura vám má přinést základní informaci potřebnou k implementaci průřezového tématu RVP „osobnostní a sociální výchova“ do školního vzdělávacího programu a do práce školy. Řešením je aplikace etické výchovy jako samostatného předmětu nebo jako průřezového tématu. Nabízí se nám úspěšný projekt ověřený v zahraničí i u nás, předkládá se podrobnější návodná literatura, doporučují se osvědčené kvalifikační kurzy pro pedagogy, založené na moderních metodách, na účinném výchovném stylu pedagoga a mnoho dalších pozitiv.

Etické fórum vítá každou spolupráci a iniciativu, náměty i materiální pomoc. Považujeme za prospěšné, aby se lidé podobného smýšlení spojili a usilovali o naplňování cílů, které se týkají nás všech a které přesahují možnosti jednotlivce. V první řadě nám jde o děti a mládež, o budoucnost národa. Máme zájem, abychom je dobře připravili pro život v dospělosti. Přejeme si, aby se stali lidmi eticky jednajícími nikoliv proto, že je někdo pro něco nutí, ale proto, že se tak sami rozhodli, protože se tomu tak naučili už ve škole a že se jim takový přístup stal vlastním.

Autoři: Marie Nováková, Zdislava Vyvozilová

V Praze, listopad 2005

Praktické pokyny

Všechny praktické dotazy je možno předložit a konzultovat v sekretariátu Etického fóra ČR. Bude-li dotaz speciální, sekretariát vám vybere příslušného specialistu, se kterým bude možno problém prodiskutovat. V sekretariátu získáte další informace, ale také přihlášky do kurzů etické výchovy a na další akce pořádané jak odbornými sekcemi, tak oblastními pobočkami. Návštěvy přímo v sekretariátu jsou vítány, doporučuje se však domluvit si schůzku předem.

Kontakt:

Etické fórum ČR

U Topíren 2/860

170 00 Praha 7

Telefon: 224 910 008(sekretariát)

E-mail: sekretariat@etickeforumcr.cz

IČO: 70102295

Bankovní spojení: 6207002/2 700

Řadu užitečných informací je možno nalézt též na internetových stránkách

<http://www.etickeforumcr.cz/>

nebo

<http://www.etickavychova.cz/>

Tento dokument vznikl přepracováním brožury:

Etická výchova pro základní a střední školy

Informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů

Kolektiv autorů:

© 2005 Etické fórum ČR

Všechna práva vyhrazena

První vydání

Vydalo nakladatelství Luxpress, s.r.o.

Malířská 6, 17000 Praha 7

Sazba a obálka: Studio Garmond, Náchod EF ČR

ISBN 80-7130-122-1

Redakční úprava: Anežka Blahušová

Praha, leden 2014